
МОЈИ КРУГОВИ

Конкурсно идејно решење за
реконструкцију и уређење Трга кнеза Михаила
у Горњем Милановцу

- текстуално образложење -

Историјат трга

Још је првим планом града трг био замишљен као пролазни, вишенаменски простор за трговину и смотре, у саобраћајном континуитету са главном градском саобраћајницом. Након 2. светског рата, трг добија данашњу форму озелењеног простора, а стамбени блок на његовој југоисточној страни који је током рата разрушен и спаљен претвара се у парк. Трг добија нову намену – изградњом „Ибарске магистрале“ на трг се поставља аутобуска станица, а повећањем аутобуског саобраћаја долази до потребе да се она измести, што ће и бити учињено седамдесетих година 20. века, када трг постаје простор искључиво парковско-меморијалног карактера.

Изградњом обилазнице око града, „Ибарска магистрала“ више не пролази преко трга и настаје могућност да се уведе режим затварања саобраћаја у вечерњим сатима, чиме трг и делови тадашњих улица Маршала Тита и Љубићске постају вечерњи корзо. Тај режим је на снази до данас, с тим да је ова зона ограничена само на трг и Љубићску (која се сада зове улица Војводе Милана Обреновића). Оваква поливалентност у коришћењу улице се показала као веома добра, јер улица у дневним часовима нема неких сталних садржаја које би ометао колски саобраћај који је тада веома густ (а таквих садржаја не може ни бити), док се у вечерњим сатима, када је колски саобраћај умањен, затварање не одражава на њега, а тада је пешацима, када нема летње жеге, пријатан боравак на отвореном у овом простору.

Осамдесетих је одржан јавни конкурс за изградњу дома културе и уређење трга, а конкурсом је било предвиђено да се трг у потпуности затвори за саобраћај. На срећу се од овога касније одустало, јер је пројекат био мегаломански и вероватно никада не би ни био завршен, а накнадно изведена саобраћајна студија (двехиљадитих) је и експериментално показала да би такво затварање саобраћаја било погубно по насеље.

У парку се својевремено налазила и продавница цвећа, која је пре десетак година уклоњена. Пре 30-40 година су из овог блока уклоњене и последње куће које су преостале од ратних разарања, а које су се налазиле на углу Синђелићеве и Тихомира Матијевића, те је тиме парк добио данашњи обухват и изглед.

Све промене у овом простору су настајале током дугог времена и он је, од свог настанка пре скоро 150 година, еволуирао заједно са насељем и са његовим становницима. Управо због те

повезаности људи и простора, сматрамо да је неопходно поштовати навике становника и према њима извести минималне измене у функционисању свих врста саобраћајних токова. У свим предложеним изменама осталих урбаних функција у простору, водило се рачуна да се досадашње намене не укину или омету, већ да се само оплемене и подигну на неки виши ниво, а да се нове уведу само тамо где је то могуће без ометања постојеће просторне организације. Стога су сви нови садржаји у парку постављени на одсеку којим су одвојени доњи део трга и парк (тај простор је раније био практично неупотребљив) и подигнути су тако да се испод њих може пролазити и да превише не ометају визуру.

Став је аутора да је веома важно поштовати навике корисника простора и не ометати их, него их подржати где је то год могуће унапређењем постојећих функција простора или увођењем нових тамо где намене нема, при том пазећи да ни те нове функције не омету старе. Становници и град чине једну целину на коју врло пажљиво треба утицати, а ово решење је управо то и покушало да постигне, надамо се са успехом.

Планска регулатива

Планом генералне регулације „Горњи Милановац 2025“ је предвиђено да се за уређење трга одржи овај јавни конкурс, а планом је такође предвиђено да се саобраћај и даље неометано одвија преко трга (што је једини могући закључак на основу саобраћајне студије која је послужила као основа за израду плана). **Стога је став аутора овог решења да се план мора поштовати и да је неопходно са конкурса дисквалификовати свако решење којим се планира стално затварање трга за саобраћај, јер је у супротности са планом на основу кога је конкурс и расписан!** Чак и да није тако (тј. ако се мисли накнадним изменама ППР-а променити овај режим саобраћаја), трајно затварање трга за саобраћај би катастрофално утицало на саобраћајне токове у граду, јер су улице које би морале да приме тај саобраћај у потпуности поддимензиониране за њега и у њима се налазе објекти на које би повећана количина саобраћаја лоше деловала (школе, здравствене установе итд).

Саобраћај

Пешачки саобраћајни токови су условљени постојећим стазама и тротоарима. С обзиром да је парк, у сличној или мало промењеној конфигурацији, у употреби већ више од пола века, сматрамо да би било непрактично и непожељно уводити претеране измене у његову концепцију, јер би се тиме утицало и на створене навике корисника простора и њихове устаљене правце кретања. Сматрамо да је потребно извести само минималне корекције садашњих стаза, како би се олакшало кретање кроз парк и како би се додале стазе које недостају, а што је и финансијски гледано оправдано.

Конкурсно решење: Овим решењем се предлаже претварање улице Мише Настасијевића у пешачку зону, за шта је неопходно делимично преуредити и Карађорђеву улицу, како би се у њој омогућило обострано паркирање и двосмерни саобраћај.

Увођење пешака је неопходно и у делу трга испред зграде „Окружног начелства / Старог суда“, како би се тај простор поново интегрисао у трг. Сада је тај простор практично екскомунисиран из трга и према њему се односи са дистанцом.

Додат је тротоар између паркинга и парка у улици Војводе Мишића, како би се коришћење паркинга учинило безбеднијим.

Мирујући саобраћај је на „тачки пуцања“ у читавом Горњем Милановцу. Свуда недостају паркинг места и мале су могућности да се њихов број повећа. Реконструкцијом улице Кнеза Александра је у тој улици број ПМ чак и смањен, тако да се притисак пренео на остале улице и трг.

Наш је став да је неопходно повећати број ПМ у простору трга и околних улица колико год је то могуће, јер је трг оивичен блоковима у којима су стамбене зграде и зграде других намена, а ни у једном од тих блокова није могуће добити више ПМ. Општина, хотел, школе, банке, црква, стамбене зграде, све су то садржаји који се налазе око трга, а већина њих нема ни једно ПМ у оквиру својих парцела.

Конкурсно решење: Због наведеног, овим се решењем предлаже смањивање травнатих површина у уличним профилима, а уместо њих уређење ПМ са дрворедима, као и евентуална градња подземне гараже у простору иза „Старог суда“, а испод предложене пешачке зоне. Постулати приказани овде могу се применити и на све околне улице старог језгра Горњег Милановца, како би се и оне уредиле са највећом економичношћу и бригом о употребљивости јавног простора. Такође су предвиђене и заштитне ограде како се не би дозволило паркирање возила на тротоарима у раскрсницама, што је нарочито изражен проблем у раскрсници Тихомира Матијевића и Синђелићеве улице код Дома здравља.

Ивично паркирање је присутно у свим улицама које су у обухвату конкурса, али није свуда обострано, што ће се конкурсом решити, а разрадити накнадним пројектима за ове улице.

Гаража која је предложена има капацитет од шездесетак места, а могуће је да је тај број места могуће добити и изменама у уличном паркирању, увођењем управног или 45-60° паркирања у Карађорђевој, за шта у њој има места, али би то захтевао потпуно укидање травњака. На инвеститору је да процени да ли му се више исплати да прави подземну гаражу или да уреди Карађорђеву улицу. Гаражу треба градити уколико се покаже да је финансијски оправдана, а уколико то није, онда се простор и без ње може уредити према конкурсном решењу готово без измена.

Гаража се може поставити и испод самог трга, што би захтевало улаз из ул. Т. Матијевића, а излаз би био у В. Мишића (преко пута цркве), али то решење није приказано пројектом, јер сматрамо да би унело извесне проблеме у саобраћај, па смо од њега одустали.

Пројектом је предвиђено да се испред самог улаза у зграду скупштине општине направе два церемонијална паркинг места, која би се искључиво користила када у град долазе у посету неке високе званице и као места за паркирање возила која довозе младенце на венчања.

Колски саобраћај је већ сада веома добро решен и у њему нема неких изражених проблема, осим чињенице да је Карађорђева једносмерна у делу свога тока, те да је тај режим неопходно променити. У Настасијевићевој улици постоји незгодно укрштање пешачког, мирујућег и колског саобраћаја.

Конкурсно решење: Сматрамо да је садашњи режим саобраћаја на тргу идеалан, у складу са саобраћајном студијом и планом генералне регулације, те да га треба задржати у летњем добу (вечерње затварање између пролећне и јесење равнодневнице), а да зими не треба уопште затварати саобраћај, осим у данима када се прослављају новогодишњи празници на тргу. Проблем са улицом Мише Настасијевића биће решен њеним претварањем у пешаку улицу (са колским саобраћајем само за снабдевање у времену од 05-07 часова). Решењем су предвиђени и недостајући пешачки прелази који су сада функционално повезани на новостворене пешачке токове.

Двосмерност у Карађорђевој се мора у сваком случају обезбедити и то је могуће једноставни обостраним проширењем садањег коловоза за по 1m науштрб травњака. У раскрсници Карађорђевој и Војводе Милана је уведена у Карађорђевој, сада недостајућа, трака за престојавање.

Друге намене простора

Садашња намена простора је делимично дефинисана и углавном моновалентна. Трг је главном улицом подељен на два дела, „горњи“ и „доњи“. Јасно су одвојене саобраћајнице, „доњи“ трг и парк, док је простор „горњег трга“ испред „Старог суда“ према улици постављен као тампон зона или брана – денивелацијом одигнут од тротара и без икаквих стаза и садржаја осим траве и нешто мало другог растиња.

Простор иза „Старог суда“ је делимично уређен као дечије игралиште, а остатак је једноставна „ливада“. У Карађорђевој улици постоје трафике у којима су локали различитих намена. Простор иза њих је такође недефинисан. Улица Мише Настасијевића је уска и у њој се преплићу пешачки, колски и мирујући саобраћај у једном потпуном нескладу. Зграде у овој улици су углавном све приведене намени и складне, осим два „привремена“ локала – хемијске перионице и ТВ сервиса, које би свакако требало уклонити и заменити нечим у складу са остатком улице. На истој парцели са тим локалимa је и зграда занатске задруге (под заштитом закона) и за њу је урађен пројекат реконструкције (добрио сагласност ЗЗСК), а такође је урађено и идејно решење за доградњу те зграде на простору где су сада поменути локали (добријање сагласности ЗЗСК у току), тако да се конкурсни рад тиме не бави (а не би ни могао, с обзиром да се ради о приватном власништву), већ се бави искључиво простором саме улице и другим јавним просторима у складу са пројектним задатком.

Блок у коме се налази парк је подељен на „доњи“ трг на коме је споменик партизанском устанку, а који је степеницама повезан са парковском целином у којој се налази чесма, мали плато и дечије игралиште. Парк се, поред пешачких веза које одлично покривају доминантне правце кретања, користи и за дечију игру, возњу бицикала, тротинета, ролера и сличних дечијих реквизита.

У парку се још налазе споменик краљици Драгој Машин (врло чудних уметничких квалитета) и чесма популарно названа „главица лука“ (коју би требало или опремити антивандам славинама, или ставити под видео надзор).

Конкурсно решење: Сматрамо да би се парк могао обогатити изградњом једне мале вишенаменске сале за пројекције, концерте или предавања, у склопу које би био и кафе са изложбеним простором у ходнику, а овај би павиљон био интегрисан у зеленило парка и њиме

би се оживео и простор иза споменика устанку који је сада прилично занемарен. У подрумској етажи тог објекта би се налазио јавни тоалет, што је садржај који су многи грађани, као потребан у овом простору, навели у анкети коју смо спровели.

На другој страни доњег трга, до цркве, би се могао саградити музеј Рудничко-таковског краја, који би на неки начин уоквирио трг и омогућио да се богата (и сваким даном све богатија) збирка музеја представи на одговарајући начин, те да се тиме добије нови садржај који би могао да привуче туристе, поготово ђаке. Музеј би био спратности По+Пр+3, а у мањем простору на озелењеном крову би могао бити или видиковац, или канцеларије за запослене. Испред музеја би, по мишљењу аутора (а тако је приказано и пројектом), требало поставити бисте народних хероја Таковског краја које су се једно време налазиле на брду Мира (одакле су неке покрадене), зато што им је место у близини споменика партизанском устанку (а и раније се већина налазила у парку) и зато што би у близини музеја и на тргу биле „на оку“, па их нико не би крао.

Оба објекта су постављена у зони постојеће шкарпе која одваја доњи трг од парка и тај је простор увек био без неке намене; подигнути су тако да је испод њих могућ неометан пролаз парковским стазама и материјализацијом и формом урађени тако да што је могуће мање ометају визуре на тргу и око њега. На оба објекта се, из тог разлога, користи искључиво небојено стакло.

Простор између „Старог суда“ и ул. Мише Настасијевића би требало уредити као саставни део пешачке зоне, а у њему саградити павиљоне комерцијалног карактера, који би били интегрисани у зеленило, чиме би овај простор добио додатне садржаје и оправдао своје претварање у пешачку улицу. Овде су само начелно приказани павиљони, како би се дефинисале њихове димензије и модеран изглед.

Трафике у Карађорђевој се претварају у јединствен комерцијални објекат који уоквирује простор око „Старог суда“. У његовом приземљу су предвиђени простори за мале локале (какве су те трафике сада), простор за мокри чвор за запослене у њима, као и простор за трафо станицу која се и сада налази ту, а на северозападном крају овог објекта је предвиђен улаз/излаз за подземну гаражу. На крову објекта је предвиђена градња озелењеног крова чији је већи део подашчан и на коме се налазе клупе и столови. То је својеврсна градска „трпезарија“ у коју сви грађани који живе и раде у околним зградама могу да дођу, да ту доручкују, ручају или, једноставно, поседе и попричају.

На „горњем“ тргу је предвиђена градња вишенаменске позорнице и малог амфитеатра са двестотинак места, чиме се добија један нови садржај који је овом простору увек недостајао. Позорница је конципирана тако да се може користити на два начина: тако што ће програм бити окренут према амфитеатру (код мањих представа и концерата), или тако што ће бити окренут према тргу, што је погодно за митинге, велике концерте или сличне манифестације.

Сматрамо да је велика предност овог решења позорнице њена поливалентност, као и увођење људи у до сада прилично резервисан простор горњег трга. Градња позорнице такође изискује померање споменика оснивању града ка тротоару, чиме овај споменик добија на значају (до сада је био практично „сакривен“).

Материјализација и мобилијар

Материјали који сада постоје у простору су прилично хетерогени. Имамо свега, од асфалта, преко грабовичког љубичастог камена, до сивог гранита и белог мермера на споменицима. Ту је и гранитна коцка. Црква је од жутог пешчара из Синошевића. Ивичњаци су од различитих врста камена и бетона. Бехатон плоче су различитих величина и боја.

Степениште које спаја доњи трг и парк је доста пропало и потребна је његова реконструкција истим материјалом, али би ваљало да газашта буду дебља. Подзиде од грабовичког камена је потребно санирати тамо где су спојнице пропале. Плато од гранитне коцке на коме се налази бела чесма је такође потребно понегде реконструисати, али је у целини добар.

Уопште је став аутора био да све што је добро у обухвату треба задржати, што из економских разлога, а што и због поштовања рада ранијих аутора који су уређивали овај простор.

Конкурсно решење: Решењем се ови наслеђени материјали задржавају, али се њихова употреба детаљније дефинише. Бирају се локални материјали највише због доступности, јер је у случају да је касније потребно нешто додати или поправити, на њих се увек може рачунати, што није случај са материјалом који се увози.

Пре свега, као главни материјал за поплочавање пешачке зоне и трга се уводи светлосиви гранит из Заграђа. Исти камен се користи и за коцку, као и за све гранитне делове мобилијара, газашта и чела степеништа и сл. Уз њега се, за раздвајање површина, користи тамносиви јабланички гранит, који није локални материјал, али је лако набављив. Позорница је обрађена синошевићким пешчаром (чиме се прави визуелна веза Старог суда и цркве) са детаљима од заграђског гранита. Пешчаром се облажу и зидови зграде за трафике и трпезарију, као и обзида степеништа у њеном склопу, зато што је њиме урађена и сокла Старог суда.

Став је аутора да сви ивичњаци треба да буду од овог гранита, с обзиром да су ивичњаци од бојеног бетона веома клизави.

Тротоари се поплочавају бехатон коцкама сиве боје, а исто тако се обрађују и стазе у парку. Став аутора је да према овом материјалу нема посебних захтева, а уколико је по мишљењу инвеститора асфалт јефтинији или логичнији избор за поменуто, може се уместо бехатона користити и он. Код паркинга се могу задржати постојећи застори, а нове паркинге обрадити бехатоним или асфалтом, по избору инвеститора.

Сви тротоари у простору су оивичени са два реда гранитне коцке, а она се негде користи и за одвајање површина од разнобојних гранитних плоча или за потпуно поплочавање (у зони амфитеатра), онако како је приказано пројектом.

Канте су углавном унифициране, металне, али има и бетонских. Сматрамо да је неопходно да у овом простору све канте буду исте, попут оних металних које већ постоје у парку.

Клупе које су сада у парку су веома добре и треба их задржати, а све нове клупе које се убацују у простор треба да буду као и оне. Постојеће клупе треба редовно одржавати.

Расвета која се налази у парку је разноводна, а став је аутора да су китњасте светиљке које сад тамо стоје неприкладне уз остали мобилијар. Светиљке са белим лоптама на врху су прихватљиве и треба их задржати, те као парковску расвету увести и на другим местима.

Уличне светиљке треба да буду модернијег дизајна и као и сви остали метални елементи у обухвату пројекта обојени у графит сиву боју, RAL 7024.

Све светиљке морају користити LED сијалице температуре 3500-4000 К, а пожељно је да улична расвета има соларне панеле, ради уштеде енергије. Став је аутора да електронском билборду није место тамо где је сад постављен и да га треба уклонити одатле (на пример у доњи део парка, близу споменика краљице Драге), а ако баш мора да остане, онда се осветљај на њему мора подесити тако да у ноћним сатима буде барем неколико пута мањи него што је сада, јер је прејак и у потпуности засењује и ремети читав околни простор.

Решење се није бавило детаљним решењем расвете и ноћним изгледом овог простора, јер то превазилази обим овог конкурса. Сматрамо да је овакво начелно решење расвете сасвим довољно, а приликом пројектовања расвете мора се водити рачуна и о светлосном загађењу, због чега би можда било добро да све парковске светиљке имају сензоре и да се у пуном интензитету пале тек када им неко приђе, а да ван тога раде на осветљају који је упоредив са јачином месечине. Сматрамо да би било лепо да споменик партизанском устанку добије посебну расвету из доњег ракурса.

У простору је забрањено постављање бетонских сливника по тротоарима; вода из олука се мора одвести или у кишну канализацију (коју је неопходно направити пре реконструкције овог простора) или до коловоза, у ком случају за то мора постојати одговарајућа решетка у равни са тротоаром.

Решење се није бавило околним објектима пре свега из разлога заштите ауторских и имовинских права.

Нивелација

Решењем се углавном задржава постојећа нивелација, што је и логично, с обзиром да је простор уоквирен постојећим улицама које га у том смислу дефинишу. Предложене су минималне измене и то само тамо где је то било неопходно, али тако да то не утиче на општи утисак о простору и на устаљене навике корисника.

Сви пројектовани паркинзи у улицама морају бити у нивоу са коловозом, а тротоари виши 12-15 cm од паркинга и одвојени ивичњаком који онемогућава пролаз возила на тротоаре. Тамо где постоји пракса паркирања на тротоарима у раскрсницама, или могућност да се ауто попне на тротоар због рампе или нечег сличног, неопходно је уградити челичне стубиће који ће то да спрече (поготово у зони школа и дома здравља). На свим пешачки прелазима морају постојати рампе за колица, а рампе на пешачким површинама су предвиђене и у читавом простору, како би се омогућио равноправан приступ свима.

Разлика у нивоу тротоара и улице је искључиво у простору трга смањена на 5 cm, како би се добио осећај јединства простора тренуцима кад се тај простор користи као искључиво пешачки (корзо, концерти, дочеци), али и да би се омогућило паркирање на тротоарима у

време одржавања вашара. За разлику од постојећег стања у коме је доњи трг одвојен од тротоара денivelацијом, овај пројекат предвиђа да све буде у истом нивоу, а да се ниво трга равномерно подиже према улазу у музеј, који мора бити мало подигнут због могућности пролаза испод њега у парку.

Зеленило

У простору се налази доста високог растиња, што зимзеленог, што листопадног, као и ниског растиње разних врста. Став је аутора да се сво растиње очува (уколико је то могуће) и да се посади што више новог, поготово у уличним профилима.

Конкурсно решење се није бавило ниским растињем, што, као и избор врста новог високог растиња (наша је препорука да се користе аутохтоне сорте, попут липе), препуштамо одличним и стручним људима из ЈП за изградњу општине Горњи Милановац.

Централни круг у парку је овим решењем остављен као слободна површина на којој се може истаћи умеће у озелењавању локалних стручњака, а може се и сваке године правити конкурс за идејно решење за садњу цвећа за ту годину на том простору, чиме би парк увек имао нов и свеж изглед.

С обзиром да на подлози није могао да се види тачан положај постојећих стабала, то је став аутора да стабла, ако су на месту новопроектованих тротоара не треба дирати, већ их треба заобићи тротоаром и око њих оставити гвоздене решетке како би им се заштитио корен. На исти начин мора се заштити и дрвеће које се налази у оквиру паркинга, или на додиру паркинга и тротоара. Млада стабла штитити гвозденим кавезима.

Све зелене површине треба насути до нивоа ивичњака.

Фазе / алтернативе

Пројекат је осмишљен тако да се може реализовати у фазама, као и да се из њега могу изоставити садржаји које инвеститор сматра непотребним или претерано скупим, а да то не утичне на читав концепт и спровођење пројекта.

Неопходни делови пројекта су:

- пешачка зона у улици Мише Настасијевића (што подразумева у уређење Карађорђевог и њено довођење у режим двосмерног саобраћаја), заједно са градњом павиљона, садњом зеленила и уређењем дечјег игралишта;
- вишенаменска позорница на горњем тргу (што подразумева и уређење остатка овог простора, заједно са стазама и растињем);
- зграда са трафикама и „трпезаријом“ (што подразумева и уређење простора иза ње, градњу степеништа и садњу високог растиња);
- партерно уређење доњег трга, према овом пројекту;
- уређење парка са извесним корекцијама пешачких стаза у парку, реконструкцијом дечјег игралишта и сређивањем мобилијара.

Делови пројекта који се могу извести накнадно, а и не морају, су:

- подземно паркиралиште испод улице Мише Настасијевића, али треба имати у виду да је њега неопходно извести пре уређења пешачке зоне;
- музеј Рудничко-таковског краја;
- вишенаменска камерна сала са јавним тоалетом.

Став је аутора да треба прво уредити простор трга (заједно са позорницом), а затим парк, „трпезарију“, па онда остале просторе.

Аутор, „Моји кругови“